

dr hab.
Tomasz Koziół,
prof. UMK

Konserwator zabytków,
pracownik badawczo-
dydaktyczny Katedry
Konservacji-Restauracji
Papieru i Skóry
Uniwersytetu Mikołaja
Kopernika w Toruniu.
tk@umk.pl

(Nie)śmiertelne fotografie

Zanieczyszczenia powietrza wpływają negatywnie na stan zachowania starych fotografii.

Wśród wspaniałych, zabytkowych zbiorów Biblioteki Kórnickiej znajdują się fotografie. Większość z nich stanowią odbitki srebrne na podłożach papierowych. Dominującą techniką fotograficzną wśród fotografii XIX-wiecznych to odbitki albuminowe (POP), a wśród XX-wiecznych – odbitki srebrno-żelatynowe (DOP). Biblioteka od lat podejmuje starania zmierzające do ochrony swoich zbiorów przez ciągłą współpracę z konserwatorami, m.in. z Katedry Konservacji-Restauracji Papieru i Skóry UMK w Toruniu.

Fotografie są obiektami zabytkowymi wyjątkowo wrażliwymi na czynniki niszczące, których jest wiele. Przede wszystkim należy wskazać na: zbyt duże dobowe wahania wilgotności i temperatury, czynniki biologiczne (owady, mikroorganizmy), niewłaściwe użytkowanie i przechowywanie fotografii oraz zanieczyszczenia powietrza. Z punktu widzenia konserwatora zabytków zanieczyszczenia powietrza to niepożądane substancje stałe, ciekłe lub gazowe, które mają ujemny wpływ na trwałość materii zabytkowej. Zabytkom wykonanym na podłożu papierowym szkodzą różne substancje chemiczne obecne w powietrzu: tlenki kwasowe, lotne związki organiczne (LZO) m.in. o charakterze kwasowym, substancje przyspieszające proces utleniania (nadtlenki, ozon) oraz siarkowodor. Wiele z nich było przedmiotem badań realizowanych w latach 2011–2016 z użyciem rurek wskaźnikowych służących do zasysania powietrza i wywołania reakcji barwnej wyrażonej na skali w jednostkach ppm (*parts per milion*).

Wiele zanieczyszczeń chemicznych powietrza wywiera negatywny wpływ na trwałość fotografii. Szczególnie są widoczne skutki oddziaływania siarkowodoru na srebrny obraz fotograficzny, ponieważ ulega on nieodwracalnemu płowieniu. Zniszczenie to jest również spowodowane pozostawianiem w odbitce fotograficznej resztek niewypłukanego utwardzacza.

Zupełnie inaczej przedstawia się obecność pyłu osiadłego i zabrudzeń wynikających z użytkowania lub z obecności pleśni. Jak wykazała praktyka, prace konserwatorskie i restauratorskie realizowane na kórnickim zbiorze są w stanie znacząco poprawić estetykę wielu fotografii przez redukcję zanieczyszczeń powierzchniowych. Jest to często grupa zabiegów długotrwałych, wykonywanych nawet pod mikroskopem. Remedium na ograniczenie wpływu zanieczyszczeń powietrza na fotografię jest stosowanie opakowań z czteroskrzydłowych obwolot ochronnych z czystej celulozy, mających atest PAT (Photographic Activity Test), oraz stosowanie filtrów powietrza. Biblioteka stopniowo prowadzi prace zmierzające do zabezpieczenia każdej fotografii z osobną taką obwolutą z atestem oraz teczek i pudeł ochronnych. Z kolei konieczność stosowania rękawiczek ochronnych (bawełnianych lub z tworzywa – bezpudrowych) ma zapobiegać zabrudzeniom fotografii oraz niebezpiecznej interakcji chemicznej między skórą rąk a powierzchnią odbitek. Jeśli chodzi o spłowiałe fotografie, należy podkreślić, że istnieją spore szanse na odczytanie obrazu fotograficznego. Zapewniają to niektóre techniki badawcze (np. fluorescencja wzbudzona promieniami UV). ■

Przykłady fotografii albuminowych – od dobrze zachowanej (strona lewa) do coraz gorzej zachowanej – spłowiałej (strona prawa)

